

Kainuun tilanne- ja kehityskuva

Tiivistelmä

Kainuun väkiluku on vähentynyt yli 40 vuotta. Kainuu on saanut muuttovoittoa viimeiset neljä vuotta peräkkäin, jota selittää voimakkaasti kasvanut maahanmuutto. Muuttovoiton määrä ei vielä riitä kääntämään väestökehityksen suuntaa ikärakenteen takia. Vanheneva, sairastava ja vähenevä väestö sekä sukupuolijakaumaltaan vinoutunut väestörakenne tuo monenlaisia haasteita alueelle. Monipaikkaisuus ja ympärivuotinen matkailu tasaavat väestönkehitystä. Kansainvälisten matkailijoiden määrä on kasvussa.

Kainuussa aluetalouden kasvuvauhti on ollut kaikista maakunnista nopeinta kymmenen vuoden ajan – vähenevästä väestöstä huolimatta. Kainuun aluetalous on kasvanut erityisesti kärkeätoimialojen (kaivannaisala ja kemianteollisuus, teknologiateollisuus, matkailu ja biotalous) vetämänä. Toimialojen laaja-alaisuus on tuonut vahvaa ja kriisinkestävää kasvua alueelle. Datakeskustoimiala on kehittynyt erityisen voimakkaasti ja Kainuun datakeskusekosysteemiä kehitetään määrätietoisesti. Myös vihreän siirtymän energiainvestointeja on toteutunut ja on tulossa paljon alueelle.

Kasvava aluetalous ja uudet investoinnit samanaikaisten yrittäjien ja julkisen sektorin työntekijöiden suurien eläköitysmäärien kanssa tulevat lisäämään osaajatarvetta vallinneesta matalasuhdanteesta huolimatta.

Uusiutuvan energian saatavuus, Kainuun saavutettavuus ja osaava työvoima ovat avaintekijöitä investointien realisoitumiselle ja aluetalouden kasvun jatkumiselle. Samalla on huomioitava elinkeinojen kestävä kasvu ja ympäristövastuullisuus sekä ilmastonmuutokseen sopeutuminen sekä vähähiiliseen kiertotalouteen siirtyminen.

Kainuussa on positiiviset näkymät. Elinvoimaisuus on vahvistunut ja on yhä vahvistumassa. Kainuu kansainvälistyy uusien kansainvälisten osaajien, opiskelijoiden, investointien ja matkailijoiden myötä.

Alueen sisäinen polarisaatio sekä Kehys-Kainuun ja raja-alueiden heikommat tulevaisuuden näkymät ovat kuitenkin huolenaiheina. Autioituva ja asumaton itäraja on myös turvallisuusriski.

Väestönkehitys ja väestön hyvinvointi

Tulomuutto Kainuuseen on kasvanut viime vuosina. Kainuu on **muuttovoittomaakunta** jo neljättä vuotta peräkkäin. Vuonna 2024 muuttovoitto oli ennakkotietojen mukaan 108 ja nettomaahanmuutto 744 henkilöä. Kainuun kahdeksasta kunnasta viisi sai muuttovoittoa. Muuttovoitto ja tulomuuton kasvu johtuu maahanmuutosta.

Osoite:

Kainuun liitto,
Kauppakatu 1
87100 Kajaani

Sähköposti:

etunimi.sukunimi@kainuunliitto.fi
Kirjaamo 040 722 0900
www.kainuunliitto.fi

Laskutus:

Kainuun liitto
003724969924
PL 5016
02066 DOCUSAN

Y-tunnus:

2496992-4

Muuttovoitosta huolimatta Kainuun väkiluku vähenee ja on vähentynyt jo yli 40 vuotta. Kainuun **väkiluku** oli ennakkotiedon mukaan vuoden 2024 lopussa **69 637**. Väestöstä 52 prosenttia asuu Kajaanissa.

Väkiluku on vähentynyt aiemmin suurien muuttotappioiden, nyt **ikärakenteen** takia. Kuolleisuus on ollut syntyvyyttä suurempaa vuodesta 1998 saakka ja on lähes kolminkertainen syntyneiden määrään nähden. Jotta Kainuun väestön väheneminen pysähtyisi, täytyisi tulomuuton olla n. 500 henkilöä nykyistä enemmän vuosittain, jos syntyvyys ja kuolleisuus pysyisivät samalla tasolla.

Väestöllinen **huoltosuhde** on huonontunut Kainuussa kauan, mutta heikkeneminen on hidastunut. Huoltosuhde vaihtelee suuresti eri kuntien välillä. Taloudellinen huoltosuhde on mennyt parempaan suuntaan.

Miesten enemmitys lähes kaikissa ikäluokissa ja **nuorten naisten vähyys** erityisesti 19-29 -vuotiaissa korostuu Kainuun väestörakenteessa. Erityisesti Kajaani menettää nuoria opiskelikäisiä sekä nuoria työssäkäyviä perheitä enemmän kuin vastaavan kokoiset kaupungit. Kainuuseen muuttaa enemmän miehiä kuin naisia, mikä selittyy pitkälti opiskelupaikka- ja toimialarakenteella.

Ulkomaalaistaustaisten osuus Kainuun väestöstä on noussut 5,3 prosenttiin. Kajaanin ammattikorkeakouluun on saapunut monia kansainvälisiä opiskelijoita, usein perheineen. Kansainvälisen rekrytoinnin hankkeet ovat tuoneet nopeasti kansainvälisiä työntekijöitä, erityisesti sote-alalle. Heidän pysyminen alueella voisi vaikuttaa väestönkehitykseen.

Monipaikkaisuus ja matkailu tasaavat negatiivista väestökehitystä alueella ja vaikuttavat positiivisesti elinvoimaan erityisesti Kehys-Kainuun alueella parantamalla palvelurakennetta. Väkimäärä kasvaa matkailijoiden vaikutuksesta ympärivuotisesti. Matkailijoiden yöpymisiä on vuosittain lähes 900 000 ja kansainvälisten matkailijoiden määrä on kasvussa. Mökkiläisiä on lähes 13 000, joista yli 71 prosenttia tulee Kainuun ulkopuolelta. Lisäksi Kainuun prikaatin vaikutus on merkittävä (4000 varusmiestä, 520 työntekijää ja kasvava NATO yhteistyö).

Tilastokeskuksen **väestöennusteen** mukaan Kainuun väkiluku vuonna 2045 olisi 61 219. Väkiluku jatkaisi edelleen vähenemistään, mutta vähenemismuutos hidastuisi. Ennusteen mukaan maahanmuutto kasvattaisi erityisesti työikäisen väestön määrää. Samaan aikaan suurten ikäluokkien pieneneminen vähentää eläkeikäisten määrää. Tämä tasapainottaa huoltosuhdetta vuodesta 2030 alkaen. Toteutunut väestökehitys on ollut Kainuussa väestöennustetta positiivisempaa. Talouden vahva kasvu ja tulevat investoinnit muuttanevat väestökehitystä entisestään ennustettua positiivisemmaksi.

Kainuulaisten **hyvinvointi** on kohentunut pitkällä aikavälillä, mutta alueelliset erot ovat suuria. Ikärakenne haastaa ja tuo painetta terveys- ja vanhuspalveluille. Ikävakiointu sairastavuusindeksi on laskenut, mutta todellisesta sairastavuustaakasta ja palvelutarpeesta kertova ikävakiointu sairastavuusindeksi on noussut ja on hyvinvointialueista toiseksi suurin. Huolenaiheena ovat ennalta ehkäistävissä olevien kuolinsyiden korkea määrä, työikäisten työkyky (tuki- ja liikuntaelinsairaudet) sekä lasten ja nuorten fyysinen ja henkinen hyvinvointi. Harvaan asutussa, pitkien etäisyyksien ja valmiusprikaatin maakunnassa päivystyssairaalan säilyminen on tärkeää alueen potilasturvallisuuden ja elinvoiman kannalta.

Jos erityisesti Kehys-Kainuun rajakuntien väestön väheneminen ja vanhusväestön osuuden kasvaminen ja alueiden autioituminen jatkuu vahvana, se heikentää Kainuun ja

samalla itärajan alueiden kokonaisturvallisuutta. **Autioituva ja asumaton itäraja** on turvallisuusriski koko maalle.

Vähenevän väestön Kainuu on kuitenkin osoittanut, että talous voi kasvaa, maakuntaan investoidaan ja työpaikkoja luodaan. Kainuulle on tärkeää **älykäs sopeutuminen** väestön kehitykseen. Maakunnan kehitys osoittaa, että Kainuu on onnistunut tässä sopeutumisessa.

Kestävä elinvoima ja investoinnit

Kainuussa on **positiiviset näkymät** ja elinvoimaisuus on vahvistumassa. Alueelle on tulossa ja toteutunut merkittäviä investointeja. Vaikka tutkimus- ja kehittämis- sekä koulutusorganisaatiot vastaavat nopeasti muuttuviin osaamistarpeisiin, ammatillisen koulutuksen leikkaukset voivat kuitenkin heikentää tätä kykyä. Osaajapula on jo nyt merkittävä haaste, ja työvoimapula-aloille tarvitaan lisää kiinnostusta. Kainuun veto- ja pitovoimaa on tärkeää lisätä.

Kainuun **aluetalous** on kasvanut merkittävästi vuodesta 2015 alkaen. Vuosi 2022 oli ennätyksellinen, sillä arvolisäyksen volyymin muutos oli 12,1 prosenttia, mikä oli maakunnista suurin. Samana vuonna maakunnan bruttokansantuote henkeä kohden oli 42 125,5 euroa, ylittäen Pohjois-Pohjanmaan. Kotitalouksien käytettävissä olevat tulot kasvoivat neljänneksi eniten maakunnista.

Kainuussa talouskehitys oli vuonna 2023 **laskusuuntaista**, ja kaikkien toimialojen liikevaihto laski 4,3 prosenttia ja henkilöstömäärä 0,1 prosenttia. Arvonlisäys väheni eniten maakunnista (8,6 %). Viennin määrä laski myös huomattavasti. Konkurssien määrä kasvoi vuonna 2023, mutta konkurssiin haettujen yritysten henkilötyövuosivaikutukset laskivat edellisvuodesta.

Matalasuhdanteesta huolimatta **uusien yritysten** määrä kasvoi suhteellisesti eniten (+8 %) Kainuussa vuonna 2023. Uusia yrityksiä aloitti 370, lopetti 273 ja yrityskanta kasvoi.

Työpaikkoja on Kainuussa 27 364. Yksityisen sektorin työpaikkojen määrä on kasvanut. **Tutkimus- ja kehittämistoiminnan** (T&K) menot kasvoivat 8,4 prosenttia 413 euroon/as. vuonna 2023. NATO-jäsenyys voi tuoda uusia mahdollisuuksia investoinneille, yrityksille ja tutkimus- ja oppilaitosten TKI-toiminnalle. Vuosangan harjoittelualan kehittämiseksi on käynnissä **Puolustusteollisuuden TKI- ja osaamistarpeet** – uusia mahdollisuuksia Kainuussa – Vuosanka -hanke. Kainuuseen pyritään saamaan Euroopan johtava arktisen sodankäynnin testauskeskus.

Vuosi 2024 jatkui laskusuhdanteisena, mutta käännettä parempaan on nähtävillä. **Pk-yritysten suhdannenäkymät** olivat keväällä 2025 poikkeuksellisen vahvat Kainuussa verrattuna muihin alueisiin (saldoluku 15). Viimeksi saldoluku on ollut positiivinen vuoden 2022 keväällä. Työttömyys on kuitenkin jatkanut kasvuaan. Kehys-Kainuussa elinkeinoelämän näkymät ovat heikommat.

Yritysten on vaikea saada **rahoitusta investointeihin ja kehitystoimiin**, mikä hidastaa pk-yritysten kasvua. Kiinteistöjen alhaiset vakuusarvot vaikeuttavat lainojen saamista, mikä koskee myös yksityisiä asunnonostajia. Syrjäseuduilla tämä ongelma on erityisen

merkittävä ja vaikuttaa kielteisesti Kainuun ja itärajan alueiden tulevaisuuskseen ja kokonaisturvallisuuteen.

Kainuu on pääomaköyhää aluetta, joten kansalliset ja ulkomaiset investoinnit (teollisuus, palvelut ja niitä tukeva TKI) ovat välttämättömiä kestävä talouskasvun varmistamiseksi ja yritysten kilpailukykyyn ylläpitämiseksi. Kainuuseen tavoitellaan **yli 12 miljardin euron arvosta investointeja** vuoteen 2030 mennessä.

Kainuun kärkitoimialat (teknologiateollisuus, biotalous, kaivannaisala ja kemianteollisuus sekä matkailu) ovat kasvaneet liikevaihdoltaan yhteensä 93 prosenttia vuodesta 2015. Vuonna 2023 liikevaihto laski ensimmäisen kerran tällä aikajaksolla tarkasteltuna. Yhteensä kärkitoimialojen liikevaihto oli 1,85 miljardia euroa. Kärkitoimialojen henkilöstömäärä on kasvanut 26 prosenttia vuodesta 2015 ja vuonna 2023 oli 6339. Kärkitoimialojen henkilöstömäärän kehitys on tasoittunut viime vuosina.

Teknologiateollisuuteen kuuluvan ICT- ja elektroniikkaklusterin liikevaihto vuonna 2023 oli 173 miljoonaa euroa (-27,2 %) ja henkilöstömäärä 1679 (-1,5 %). Edellisenä vuonna liikevaihto kasvoi 35 prosenttia. Metalliklusterin liikevaihto oli 138 miljoonaa euroa (-0,2 %) ja henkilöstömäärä 730 (+4,7 %) vuonna 2023. Teknologiateollisuuden vienti on yli puolet Kainuun viennistä. Teknologiateollisuus on ollut kasvussa ja se on noussut henkilöstömäärältään suurimmaksi kärkitoimialaksi Kainuussa.

Datakeskustoimiala on kasvanut Kainuussa rajusti. Kajaaniin on muodostumassa ainutlaatuinen globaali keskittymä suurteholaskennan, tekoälyn, supertietokoneiden ja datakeskusteknologian aloille. Euroopan suurteholaskennan yhteisyritys EuroHPC on sijoittanut **Lumi tekoälytehdas** -kokonaisuuden Tieteen tietotekniikan keskus CSC:n Kajaanin Renforsin rannan toimitiloihin. Renforsin rannan datakeskuksessa on valmis infrastruktuuri ja CSC:llä on vahva osaaminen ja valmius uutta, LUMI Next, supertietokoneen ja tekoälytehtaan isännöintiä varten. Uusi supertietokone korvaa aikanaan nykyisen, Euroopan nopeimman supertietokoneen, LUMIn. Myös Suomen uusi **kansallinen supertietokone Roihu** tulee sijoittumaan ja korvaamaan aiempia CSC:n kansallisia supertietokoneita Renforsin rantaan.

CSC:n Kajaanin datakeskus on yksi maailman energiatehokkaimmista ja ilmastoystävällisimmistä datakeskuksista, mikä osaltaan auttaa pienentämään digitalisaatiosta koituvaa hiilijalanjälkeä. Ratkaisuja haetaan lisää myös datakeskusten tuottamien **hukkalämpöjen** hyödyntämiseen. LUMI –supertietokone lämmittää satoja kotitalouksia Kajaaniin.

Kansainväliset konesalit pitävät Kajaania ja Kainuuta houkuttelevina sijaintipaikkoina. Alueen etuina ovat edullinen sähkönhinta, vihreän energian saatavuus, sähköön kantaverkon kapasiteetti, toimiva yhteistyö ja tilaa rakentamiseen. Google aikoo laajentaa pilvi- ja datakeskuksiaan Kajaaniin. Kaavoitus on käynnissä Kajaanin Otanmäessä. Islantilainen Borealis Data Center osti Herman IT:n konesalit Renforsin Rannasta ja laajentaa toimintaansa. Konesalin ulkokuori rakennetaan kuhmolaisesta CLT-puusta. Brittiläinen XTX Markets rakentaa 250 MW datakeskusta, joka valmistuu vuonna 2026. XTX Markets aikoo rakentaa yhteensä viisi datakeskusta Kajaaniin. Lisäksi norjalainen Arcem AS tutkii datakeskuksen rakentamista Kuhmoon.

Huolenaiheeksi on noussut mahdollinen sähköveron nosto, joka voi pysäyttää suuret investointisuunnitelmat sekä vaarantaa hukkalämmön hyödyntämiseen pohjautuvat vihreän siirtymän edistämissuunnitelmat lämmöntuotannossa.

Peliala on tällä hetkellä yksi nopeimmin kasvavista toimialoista. Kajaanilaisten peliyhtiöiden yhteenlaskettu liikevaihto suhteessa kaupungin väkilukuun on maailman kärkeä. Vuonna 2023 yrityksiä oli 10 ja niiden liikevaihto yli 150 miljoonaa euroa. Tunnettuja pelifirmoja ovat mm. Critical Force, yli 60 maahan sisäliikuntapelejä kaupannut ja vahvasti kasvava CSE Entertainment sekä Kitka Games. Kitka Gamesin verotettava tulo vuonna 2022 oli 138 miljoonaa euroa. Toimialaa ja ympäristöä kehitetään Kajaanin kaupungin ja KAMKin yhteisen GameCity Kajaani -hankkeen puitteissa, joka sai loppuvuonna 2024 1,23 miljoonan euron EU-rahoituksen pelialan yrityskiihdyttämisen tueksi.

Myös **metallialalla** on hyvät näkymät. Kiskokalustoja valmistava Skoda Transtech allekirjoitti syksyllä 2024 45 miljoonan euron sopimuksen optioiden käyttämisestä Tampereen Ratikan kanssa uusien vaunujen tilaamiseksi. Lisäksi useat **mittausteknologian** sekä tietojärjestelmä- ja ohjelmistokehityksen yritykset kehittyvät vahvasti yhdessä mittausteknologian osaamiskeskittymän CEMIS-keskuksen kanssa.

Biotalouden liikevaihto (670 M€, -12,9 %) ja henkilöstömäärä (1703, -1,9 %) laskivat vuonna 2023, mutta näkymät ovat positiiviset. Kainuun talouskasvua ja teollisia investointeja voidaan turvata **uusiutuvan energian** saatavuudella. Uusiutuvan energian osuus käytöstä oli Kainuussa 60 prosenttia vuonna 2022 ja on tämän jälkeen todennäköisesti noussut. Tuulivoimalla tuotettiin 33 prosenttia ja vesivoimalla 60 prosenttia sähköntuotannosta vuonna 2023.

Kainuussa on tuotannossa 61 **tuulivoimalaa** neljällä eri tuulipuistoalueella. Kainuun maakuntakaavoituksen tavoitteena on yhteensä 410 tuulivoimalaa vuoteen 2035 mennessä. Tuulivoimatuotannon toteutumista hidastaa geopolittisesta tilanteesta johtuva kustannustason nousu ja kantaverkon puutteet itäisessä Suomessa. Toteutuessaan noin 410 tuulivoimalaa sisältävät tuulivoimahankkeet muodostavat arviolta uutta liikevaihtoa noin 22 500 miljoonaa euroa, arvonlisäystä noin 17 400 miljoonaa euroa ja investointeja noin 4 100 miljoonaa euroa. Kajaaniin suunnitellaan isoa 125MW/350MWh **sähköenergiavarastoa** (16 hallia). Lisäksi **aurinkovoimahankkeita ja -selvityksiä** on useita menossa.

Puolangalle rakennetaan uusi **biokaasulaitos**, jonka investointiarvo on 17 miljoonaa euroa. Laitos tuottaa noin 20 GWh nesteytettyä biokaasua vuodessa raskaan liikenteen polttoaineeksi. Paltamoon suunnitellaan 500 miljoonan euron **biometanolilaitosta**, joka käyttää sahateollisuuden sivuvirtoja, energiapuuta ja haketta. Vety tuotetaan elektrolyysillä aurinko- ja tuulivoimalla. **KaiCell Fibers Oy:n** sellutehdasinvestoinnilla Paltamoon olisi kansantaloudellinen vaikutus 955 miljoonaa euroa ja Kainuuseen 720 miljoonaa euroa. Tehtaan ympäristölupa tuli lainvoimaiseksi keväällä 2024.

Puutuoteteollisuus on kasvanut Kainuussa. Puurakentamisen näkymät ovat positiiviset, ja teollisia investointeja tarvitaan. Kuhmon CLT-tehdas laajensi linjastoaan vuonna 2023, ja Kuhmo Oy sekä Pölyn ostanut Preiffer ovat investoineet **sahalinjastoihinsa**. Kainuusta viedään edelleen paljon puuta muualle ja jalostusaste jää alhaiseksi. Venäjältä aiemmin muualle Suomeen tuotua puuta korvataan nyt merkittävästi kainuulaisella puulla.

Kainuussa **maataloudella**, erityisesti maidontuotannolla, on merkittävä rooli. Vuonna 2023 viljelijätukia haki 616 tilaa ja vuonna 2024 609 tilaa. Maidontuotantotilojen määrä on vähentynyt noin viiden prosentin vuosivauhdilla, mutta maitomäärät ovat kasvaneet. Sukupolvenvaihdoiksi tehdään, mutta suuret tuotantorakennusinvestoinnit ovat olleet jäissä. Harvaan asutulla maaseudulla toimivilla maatiloilla on maataloutta suurempi merkitys, tuoden varmuutta, turvaa, palveluja ja elinvoimaa lähialueen asukkaille ja yrityksille.

Kaivannais- ja kemianteollisuuden liikevaihto oli 719 miljoonaa euroa ja henkilöstömäärä 983 vuonna 2023. Liikevaihto kasvoi 3,7 prosenttia ja henkilöstömäärä väheni 0,8 prosenttia. Terrafame on yksi maailman suurimmista **akkukemikaalitehtaista**, joka on luonut 150 suoraa ja lähes 500 välillistä työpaikkaa akkukemikaalien tuotannossa. Terrafamen tuottamien akkukemikaalien hiilijalanjälki on markkinoiden pienin bioliuotusmenetelmän ansiosta. Akkukemikaalien markkinatilanne on ollut haastava vuonna 2024. Luonnonuraanin talteenotto alkoi vuonna 2024 ja kaivostoiminnan laajentamisesta on vireillä ympäristölupahakemus. Terrafame sai EU:n kriittisiä raaka-aineita koskevan lain mukaisen strategisen hankeaseman uuden malmiesiintymän hyödyntämiseksi. Kainuun muita kaivoksia ovat Elementis Mineralis B.V., Sotkamo Silver Oy sekä selvitysvaiheessa olevat Nordic Talc Oy ja Otanmäki Mine Oy. Kaivostoiminnan työpaikoista 16 prosenttia on Kainuussa.

Matkailu kasvatti sekä liikevaihtoaan että henkilöstömääräänsä noin 4 prosenttia vuonna 2023. Liikevaihto oli 149 miljoonaa euroa ja henkilöstömäärä 1243. Kansainvälisen matkailun voimakas kasvu on alkanut Kainuussa. Yöpymisiä oli vuonna 2024 yhteensä noin 875 000. Kansainvälisten matkailijoiden rekisteröidyt yöpymiset nousivat 14 prosenttia (48 300 yöpymistä) ja kotimaisten 4 prosenttia (566 000 yöpymistä). Eniten kansainvälisiä matkailijoita tuli Saksasta, Ranskasta ja Alankomaista. Kansainvälisen matkailun odotetaan kasvavan entisestään. Uusia **charter-lentoyhteyksiä** on tulossa Espanjasta ja Manchesterista Kajaaniin ja Amsterdamin lennot jatkuvat 2024/2025 talven tapaan. Kainuussa on useita isoja matkailuinvestointeja suunnitelmissa.

Kulttuuri- ja luovat alat ovat myös merkittävä elinvoiman lähde Kainuun aluetaloudelle ja tärkeä pito- ja vetovoimatekijä. Vuonna 2022 kulttuurialojen tuotos oli 77 miljoonaa euroa (+ 12 % vuodesta 2015). Kasvua syntyi etenkin esittävän taiteen, tapahtumien ja peliteknologian alalta. Tuleva Oulu2026-kulttuuripääkaupunkivuosi on lisännyt kuntien yhteistyötä ja kulttuurin näkyvyyttä. Kainuun liiton kulttuuriohjelmassa (2022–2025) tavoitellaan taiteesta ja kulttuurista kainuulaisten hyvinvointia ja pitovoimaa. Vuonna 2024 käynnistettiin Taikusydän-verkosto Kainuussa. Kajaanin kaupungin elinvoimaohjelmaan linkittyä vuonna 2024 alkanut kolmivuotinen Seminaarin Taidekampus -hanke.

Laskusuhdanne näkyy Kainuun **työttömyydessä** koko maan tavoin. Kainuussa oli helmikuun 2025 lopussa 3 668 työtöntä työnhakijaa, mikä on 16 prosenttia vuotta aiempaa enemmän. Työttömyysaste oli 12,2 prosenttia (koko maa 12,0 %). Erityisesti korkeakoulutettujen työttömyys on kasvanut. Myös pitkäaikaistyöttömien määrä on kasvanut jo puolitoista vuotta hiljentyneiden työmarkkinoiden vuoksi. Myös **työikäisiä eläkeläisiä** on ollut Kainuussa pitkään paljon. Työllistymishaasteiden yleisimpiä syitä ovat puutteellinen koulutus ja osaaminen, terveysrajoitteet sekä elämänhallinnan ongelmat.

Rekrytointiongelmat ovat väliaikaisesti helpottaneet vähentyneen työvoiman kysynnän vuoksi, mutta tulevat taas kasvamaan suhdanteen kääntyessä. Viimeisimmän kyselytiedon mukaan 36 prosenttia työnantajista koki rekrytointiongelmia. Luku oli vuonna 2023 peräti 66 prosenttia ja Kainuun rekrytointiongelmat ovat olleet aiemminkin koko maan vaikeimmat.

Tulevat investoinnit luovat uutta työvoiman kysyntää ja sen lisäksi työvoimaa **eläköityy** reilusti. Seuraavan kymmenen vuoden aikana Kainuun hyvinvointialueiden työntekijöistä on poistumassa vanhuus- ja työkyvyttömyyseläkkeille 33,2 prosenttia ja kunta-alan työntekijöistä noin 34 prosenttia. Myös kainuulaisista yrittäjistä yli kolmasosa eläköityy seuraavan kymmenen vuoden aikana. **Omistajanvaihdosten** tulee lisääntyä

huomattavasti nykyisestä. Yli 65-vuotiaista 600 henkilöä jatkaa yhä työelämässä, erityisesti sosiaali- ja terveysalalla, varhaiskasvatuksessa sekä kouluissa.

Työllisyysaste Kainuussa oli vuoden 2024 lopussa 73,7 prosenttia, joka on korkeampi kuin koko maassa (71,1 %). Työllisyysaste on noussut viime vuosina huomattavasti.

Kainuussa on kehitetty **kansainvälisiä rekrytointeja** tukevia palveluja sekä asettautumispalveluja, ja työtä tehdään aktiivisesti eri toimijoiden kanssa. Maahanmuuttajien työllisyysaste oli Kainuussa vuoden 2022 lopussa 58,1 prosenttia (koko maa 60 %) eli selkeästi koko maakunnan työllisyysastetta matalampi. Suurin osa maahanmuuttajista työskentelee Kainuussa matalapalkkaisissa tehtävissä. Ulkomaalaisten aktivointiaste on ollut Kainuussa maan paras jo vuodesta 2015.

Kohtaanto-ongelma on vaikea niin Kainuussa kuin koko maassa, eli työvoiman kysyntä ja tarjonta eivät kohtaa. Syitä ovat mm. työvoiman heikko liikkuvuus, kannustinloukut, matala palkkataso, lyhytkestoiset ja osa-aikaiset työsuhteet sekä yleistynyt ja monelle työnhakijalle vähemmän houkutteleva vuokratyö. Myös koulutusmahdollisuuksien rajallisuus sekä vähäinen yliopistotason koulutus vaikuttavat.

Työnhakijoiden, työssä olevien ja yrittäjien **osaamisen kehittäminen sekä koulutustarjonnan monipuolistaminen** on elintärkeää osaavan työvoiman riittävyyden ja yritysten kehittymisen kannalta.

Kainuussa korkeakoulusta järjestävät **Kajaanin ammattikorkeakoulu (KAMK)** ja **Kajaanin yliopistokeskus (KYK)** ja ammatillista koulutusta **Kainuun ammattiopisto (KAO)**, Vuokatin urheiluopisto ja Kainuun opisto. Lukio on kuudessa kunnassa kahdeksasta. Oulun yliopiston koordinoimassa KYKissä toimivat Itä-Suomen, Jyväskylän ja Lapin yliopistot sovituilla vastuualueilla. Opetus- ja kulttuuriministeriön tuloksellisuusmittareiden perusteella KAMK on ollut vuonna 2023 kokoonsa suhteutettuna Suomen tuloksellisin ammattikorkeakoulu ja mittarituloksissa jo vuosia kärkikastissa. KAMKin vahvuutena on erityisesti TKI-toiminta, jonka T&K menot kasvoivat jopa 32 prosenttia vuonna 2023 (kaikki AMKt 3,9 %).

Lähes viidennes Kainuun pk-yrityksistä tekee **yhteistyötä ammattikorkeakoulun** kanssa. Koulutusyhteistyötä, demo-, pilotti ja tuotetestausta tehdään enemmän kuin koko maassa keskimäärin, myös tilaustutkimuksia teetetään useammin kuin koko maassa. Myös **ammatillisen oppilaitoksen** kanssa tehtävä yhteistyö on pääosin koulutusyhteistyötä, uusien osaajien rekrytointia sekä innovaatioihin liittyvää kehitystä. Valtakunnalliset opetussuunnitelmat muuttuvat hitaasti, mutta valinnaisia tutkinnon osiota on mahdollista tehdä nopeallakin aikataululla työelämälähtöisesti Kainuun oppilaitoksissa.

Joustavien henkilökohtaistettujen osaamistavoitteiden, yrityksissä olevien oppimisympäristöjen sekä digitaalisen ohjauksen yhdistelmällä voidaan tarjota entistä työelämälähtöisempää koulutusta. Kohtaanto-ongelmaan, osaamisen kehittämiseen ja työvoiman saatavuuteen on pyritty vaikuttamaan mm. **oppisopimuskoulutuksilla** sekä **erikoistumis- ja muuntokoulutuksilla**. Oppisopimuskoulutus on myös yksi keskeisimmistä malleista kansainvälisen henkilöstön kouluttamisessa. Laajennettua oppisopimusmallia hyödyntäen alueelle on koulutettu yhteistyössä Oulun seudun ammattiopiston kanssa yli 100 prosessialan ammattilaista Terrafame Oy:lle vuosina 2020–2023 akkukemikaalitehtaan työvoimatarpeeseen.

Kuhmossa ja Suomussalmella toimivat ammatillisen koulutuksen uudet toimintamallit, **Taitotehtaat**, ovat yhteisöllisiä oppimisympäristöjä, joissa voi suorittaa tutkintoja tai

osatutkintoja lähellä opiskelijoita ja työpaikkoja. KAO ja kunnat ylläpitävät koulutusta yhdessä.

Ammatillisen koulutuksen **rahoitusuudistus vuonna 2026 ja leikkaukset** (-1,5 M€) vuodelle 2025 ovat Kainuun kannalta erittäin huonoja tulevien investointien ja osaajatarpeen kasvun myötä. Koulutusta täytyy suunnata tehokkaasti ja EU-rahoituksen merkitys korostuu jatkossa.

Koulutustarjonnan rajallisuus, hakijamäärät ja koulutuksen muuttuminen paikkariippumattomiksi ovat haasteita. **Monimuotokoulutukset** ovat yhä suosituimpia ja monimuoto-opiskelijoiden määrän lisääntyessä fyysisesti paikanpäälle tulevien opiskelijoiden määrä vähenee, mikä heikentää aluekehitysvaikutusta alueella.

Kainuun on **matalasti, mutta kattavasti koulutettu** maakunta. Vuonna 2023 korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden osuus työikäisistä oli Kainuussa maakunnista matalin, mutta perusasteen jälkeisen tutkinnon suorittaneiden osuus on korkea. Koulutusaste on noussut ja korkea-asteen tutkinnon suorittaneita on nykyään selvästi enemmän kuin kokonaan ilman tutkintoa olevia. Tavoitteena on saada uusia yliopistoaloituspaikkoja alueelle. Varhaiskasvatuksen osaajapulaan vastataan Oulun yliopiston kasvatustieteiden ja psykologian tiedekunnan syksyllä 2024 käynnistyneellä varhaiskasvatuksen ja erityispedagogiikan tutkintokoulutuksella yhteistyössä Kajaanin ja Iisalmen kaupunkien kanssa.

Kansainvälisten opiskelijoiden määrä on kasvanut Kainuussa merkittävästi KAMKissa opiskelee lähes 600 kansainvälistä opiskelijaa, joilla on 58 eri kansalaisuutta. Suurin osa tulee Etelä-Aasiasta. AMK-tutkintoa suorittavilla suosituimmat alat ovat International Business, Tourism ja Esport Business. Kainuun työmarkkinoilla ja kv-opinto-ohjelmien välillä on tällä hetkellä kohtaanto-ongelmaa.

KAMK on aloittanut 2024 pelialan englanninkielisen koulutuksen, Bachelor's Degree in Business Information Technology, Game Development. Koulutuksen sisältö keskittyy **pelialan opintoihin** kansainvälisestä näkökulmasta. KAMKin uusi koulutus vastaa suoraan alueen peliyhtiöiden tarpeeseen.

KAMK ja XTX Markets ovat aloittaneet yhteistyön, jolla lisätään **datakeskusosaamista** paikallisessa koulutusekosysteemissä. Tavoitteena on Kainuuseen sijoittuvien datakeskustoimijoiden tuottaman aluetaloudellisen lisäarvon sekä kansantaloushyödyn kestävä maksimoiminen.

Kainuun ammattiopistolla on 318 kansainvälistä opiskelijaa. Eniten kv-opiskelijoita on Venäjältä, Ukrainasta ja Filippiineiltä. Tutkintokieli on suomi. Tutkinnoille on määritelty kielitaitotasovaatimukset ja vieraskieliset opiskelijat ohjataan kielitaidon arviointiin ennen opintojen aloitusta. Yleisimmät alat kv-opiskelijoilla ovat sosiaali- ja terveysala, ravintola- ja catering-ala, kone- ja tuotantotekniikka ja logistiikka.

Hyvinvointialueella (HVA) on käynnistetty **kansainvälinen rekrytointi** yhtenä henkilöstön saatavuuden turvaamiskeinona. HVA kehittää ja toteuttaa eettistä rekrytointia ns. perherekrytointina. Tavoitteena on rekrytoida 30-40 sairaanhoitajaa tai hoiva-avustajaa per vuosi perheineen ja näin edistää uusien työntekijöihin sitoutumista Kainuuseen vahvistamaan alueen elinvoimaa.

Maahanmuuton kasvu ja moninaiset maahanmuuton syyt ovat lisänneet tarvetta huomioida **kotoutumista** edistävien palveluiden saatavuus maakunnassa. Onnistuneen kotoutumisen kannalta keskeisinä edellytyksinä nähdään erityisesti riittävän kielitaidon

saavuttaminen ja työikäisten työllistyminen. Työllisyysalue hoitaa kotoutumisasiat. Kajaanissa KAO hoitaa kotouttamiskoulutukset.

Saavutettavuus

Saavutettavuus on yksi keskeisimmistä Kainuun aluekehityksen pullonkauloista. Kainuun ja Itäisen Suomen liikenneinfrastruktuuri on jäänyt jälkeen Etelä- ja Länsi-Suomesta. Ero korostuu junaliikenteen saavutettavuudessa ja lentoliikenteen tilanteen epävarmuudessa. Saavutettavuudessa tulee toteutua **kolmen tunnin saavutettavuustavoite** pääkaupungin ja maakunnan välillä, jonka vain lentoliikenne takaa. Vähäliikenteisillä teillä on paisuvaa korjausvelkaa ja maakunnan sisäiset matkaketjut ovat puutteelliset. Lisäksi turvallisuuspoliittinen tilanne vaikuttaa erityisesti itäisen Suomen liikennejärjestelmään.

Pohjoisen elinkeinoelämän kuljetukset ja investointipotentiaalin realisoituminen edellyttävät investointeja liikennejärjestelmään ja sen toimivuuden varmistamiseen sekä esimerkiksi rataverkolta vielä puuttuvaan sähköistykseen. Yksi tärkeistä kehittämisvyöhykkeistä on pohjois-etelä suuntainen viitosvyöhyke, jolla tarkoitetaan valtatie 5:n ja Savonradan muodostamaa liikenteellistä kokonaisuutta.

Geopoliittinen tilanne korostaa **poikittaisyhteyksien** merkitystä (mm. Vt 22 Oulu-Kainuu). Tulevaisuudessa perusinfrastruktuuriin liittyviä muutostekijöitä ovat väestön jakaantuminen alueen sisällä ja ikääntyminen, asutuksen keskittyminen taajamiin ja hyvien liikenneyhteyksien varrelle sekä rakentamistavoitteiden kohdistuminen taajamien ulkopuolisille, vetovoimaisille alueille. Aktiivista kehittämistä vaativat taajamien ja haja-asutusalueen yhdyskuntatekninen verkosto ja **alempiasteinen tieverkko** (ml. yksityistiet), jota tarvitaan erityisesti biotalouden ja matkailun sekä asutuksen, turvallisuuden ja huoltovarmuuden logistisena perustana. Rakenteelliset haasteet rahoituksen kohdentamisessa ovat johtaneet maanlaajuisen tieverkon rapistumiseen ja vähäliikenteisten teiden paisuvaan **korjausvelkaan**.

Maakunnan saavutettavuudelle tärkeät maakuntakeskusten väliset sekä pääkaupunkiseudun ja Kainuun väliset matka-ajat eivät ole lyhentyneet, ja **lentoliikenne** on epävarmalla pohjalla. Lentoliikenneyhteys on kriittinen Kainuun elinkeinoelämän kehittymiselle, erityisesti kv-matkailulle, datakeskustoimialalle ja huoltovarmuudelle. Koronapandemian ja geopoliittisen tilanteen nopeiden muutosten takia lentoliikenne loppui Helsingin ja Kainuun välillä ensin kokonaan ja on myöhemmin jatkunut valtion tukemana ostoliikenteenä. Nykyinen ostoliikennekausi kestää maaliskuun 2026 loppuun.

Maakunnan **sisäinen henkilöliikenne** perustuu pääosin henkilöautoihin sekä peruspalvelutasoiseen joukkoliikenteeseen kuntien ja ELY-keskuksen hankkimana. Markkinaehtoinen joukkoliikenne on keskeytynyt tai lakannut ja sen kannattavuus ja tulevaisuuden näkymät ovat heikot. **Matkaketjut** eivät toimi ja erityisesti liityntäyhteydet lentoasemalle edellyttävät pikaista parantamista.

Sähkö- ja hybridihenkilöautojen määrä ja kestävien käyttövoimien jakeluverkon kattavuus on kehittynyt nopeasti parempaan suuntaan, mutta tilanne on edelleen muuta maata heikompi. Gasum avaa **liikennebiokaasun** tankkausaseman Kajaanissa keväällä 2025. Samoin Kajaanissa on meneillään biokaasulaitoksen konseptiselvitys. Puolangalla toimii biokaasulaitos, jonka yhteyteen rakennetaan liikennebiokaasun tuotantoa.

Kainuun ja Itäisen Suomen **liikenneinfrastruktuurin** jälkeenjääneisyys näkyy tieverkon ja rataverkon kunnossa, toimintavarmuudessa ja palvelukyvyyssä, erityisesti

junaliikenteen saavutettavuudessa. Kainuun ja Itäisen Suomen maakuntien yhteisenä tavoitteena on 3 h henkilöjunayhteys Kuopiosta ja Joensuusta Helsinkiin. Tämä tarkoittaisi noin 5 h matka-aikaa Kajaanista Helsinkiin. Edellä mainitun edellytyksenä on nykyisten **Savon ja Karjalan ratojen nopeuttaminen ja välityskyvyn parantaminen** sekä uuden Itäratayhteyden (Porvoo-Kouvola) toteuttaminen. Savon radan nopeuttamisen ja välityskyvyn parantamisen suunnittelu on käynnistynyt Väyläviraston toimesta. Toimenpiteiden toteuttamisen vaikutukset saavutettavuuteen näkyvät kuitenkin aikaisintaan vasta 2030-luvulle tultaessa.

Tietoliikenteellinen saavutettavuus runkoverkkojen osalta maakuntaan on hyvä, mutta lisäkapasiteetti ja uudet yhteydet ovat edellytys dataintensiivisen teollisuuden kehitykselle. Laajakaistan ja valokuidun saatavuus maakunnan sisällä on alhaisempi kuin koko maassa keskimäärin ja kuntien välinen vaihtelu on suurta. Viimeisimmän lainsäädännön ja laajakaistarakentamisen ohjelman kautta kanavoitua RRF-tukea ei Kainuussa sen epäedullisten kuntaosuuksien vuoksi pystytty hyödyntämään. Valokuituverkkoa on rakennettu sen sijaan maaseuturahaston tuen turvin erityisesti Kajaanin ja Kuhmon haja-asutusalueilla.

Turvallisuuspoliittisen tilanteen aiheuttamalla toimintaympäristön muutoksella on ollut suuria alueellisia vaikutuksia Suomen liikennejärjestelmään. Muun muassa Venäjän transitoliikenteen loppuminen, uudet kuljetuskäytävät, polttoaineiden hinnan nousu ja Venäjältä tuotujen raaka-aineiden korvaaminen kotimaisilla tai muualta tuoduilla vaikuttavat koko maahan, mutta erityisesti itäiseen Suomeen, jonka liikennejärjestelmässä on jo ennestään korjausvelkaa. Vartiuksen matkustajamäärät vähenivät 78 prosenttia vuonna 2022 ja tavaraliikenteen määrä tipahti 84 prosenttia. Vartiuksen rajan sulkeminen loppuvuonna 2023 pysäytti rajaliikenteen kokonaan. Mikäli Itämeren turvallisuustilanne muuttuu epävakaa, suuntautuu liikenneyhteydet väistämättä yhä enemmän pohjoiseen ja sitä kautta NATO-maihin Ruotsiin ja Norjaan.

Geopoliittisen muutoksen vuoksi itäisen Suomen ja erityisesti rajaseudun elinvoimaisuudella ja kehityksellä on koko maan turvallisuuden näkökulmasta entistä suurempi merkitys. Tämä vaatii ennakoivaa varautumista ja ylimaakunnallisten toimintamallien rakentamista. Itärajan kunnilla Kiteeltä Savukoskelle on käynnissä Kuhmon vetämä yhteistyöhanke **”Vaikuttavampaa yhteistyötä rajakaupungeissa ja –kunnissa”**. Kainuun ja Venäjän välisen rajan pituus on 262 kilometriä, joka on 20 prosenttia koko Suomen Venäjän vastaisesta rajasta.

Monimuotoinen luonto

Kainuun maa-alasta **95 prosenttia on metsää** ja metsätalouden maata maa-alasta on 1,93 milj. ha. Suojeltujen metsä- ja kitumaiden määrä on kasvanut. Kainuun **metsien kasvu ja puumäärät ovat suuremmat kuin poistuma**. Puuston vuotuinen kasvu on 6,15 milj. m³ (VMI 12/13) ja poistuma 4,69 milj. m³/v. Hakkuiden määrä oli vuonna 2023 3,96 milj. m³. Luken laskelmien mukaan suurin ylläpidettävissä oleva hakkuumahdollisuus (arvio) on Kainuussa keskimäärin 4,8 milj. m³ vuodessa vuoteen 2028 saakka.

MEMU-hankkeen (Metsien ja metsäsektorin muutos, hiilitase ja hakkuumahdollisuudet – Maakunnittaiset tarkastelut: Itä ja Pohjois-Suomen maakunnat sekä Etelä-Karjala) kokeellisen tilaston mukaan Kainuu on merkittävä **hiilinielu**. Puuston ja maaperän yhteenlaskettu nettonielu on pysynyt negatiivisena vuosina 2015–2021 ja oli keskimäärin -1,62 miljoonaa hiilidioksidiekvivalenttitonnia (Mt CO₂-ekv.) vuodessa.

Suomen ympäristökeskuksen ennakkotiedon mukaan Kainuun **kasvihuonekaasupäästöt** laskivat 13 prosenttia vuonna 2023. Hinku-laskennan mukaiset kasvihuonekaasupäästöt ilman päästöhyvityksiä olivat vuonna 2023 498,4 kt CO₂-ekv. Suurimmat päästöjen lähteet ovat liikenne, työkoneet ja maatalous. Asukasta kohden laskettuna Kainuussa on neljänneksi suurimmat päästöt johtuen elinkeinorakenteesta, sääolosuhteista ja etäisyyksistä.

Kainuun pintavesien ekologinen tila on hyvä, mutta voimakkaasti säänneltyjen **vesien tila** on tyydyttävä. Järvistä 17 prosenttia ja joista 15 prosenttia on erinomaisessa kunnossa. Kainuun järvistä ei ole yhtään luokiteltu ekologiselta tilaltaan huonoksi. Vuosittain edistetään vesistöjen tilan parantamista toteuttamalla ELYn toimesta yksi vesistökuunnostussuunnitelmahanke per vuosi, kohdistuen pääasiassa niihin vesistöihin, jotka on vesienhoitosuunnitelmassa luokiteltu hyvää tilaa huonommaksi. Oulujoen vesistön vesivisiohanke valmistui keväällä 2023.

Luonnon monimuotoisuus heikkenee, myös Kainuussa. **Helmi-elinympäristöohjelma** 2021-2030 vahvistaa Suomen luonnon monimuotoisuutta ja turvaa luonnon tarjoamia elintärkeitä ekosysteemipalveluja. Samalla hillitään ilmastonmuutosta ja edistetään siihen sopeutumista. Helmi-ohjelman hoito- ja kuunnostussuunnitelmat ja niiden toteutus etenee Kainuussa odotetulla tavalla. Ympäristöministeriö on Helmi-ohjelmasta annetun Valtioneuvoston periaatepäätöksen nojalla perustanut Helmi-keskittymiä, joihin voidaan keskittää ennallistamis-, kuunnostus- ja hoitotoimenpiteitä alueellisen vaikuttavuuden parantamiseksi. Kainuussa on 2024 perustettu yksi Helmi-keskittymä, Kainuun vaarajakson lehto- ja lettokeskittymä (Puolanka, Paltamo, Hyrynsalmi, Suomussalmi). Maatalousluonnon monimuotoisuuden ja maiseman hoitosopimuksia hyödynnetään myös.